

Ajankohtaiset

Neulonta – kestäväää kehitystä

Lectio praecursoria Helsingin yliopistossa 20.12.2019

Anna Rauhala

Kestävän kehityksen termi on peräisin vuonna 1987 valmistuneesta Yhdistyneiden Kansakuntien ympäristön ja kehityksen maailmankomission raportista (Siivonen 2019). Kestävä kehitys voidaan määritellä maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaksi yhteiskunnalliseksi muutokseksi, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Ekologisesti kestävä kehityksen perusedellytyksenä on luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja ihmisen toiminnan sopeuttaminen maapallon luonnonvaroihin ja kantokykyyn. Yhteiskunnallisesti kestävä kehitys on luonteeltaan oikeudenmukaista, turvaten ihmisille yhdenvertaiset mahdollisuudet elämän perusedellytysten hankkimiseen sekä tasa-arvoiseen osallistumiseen ja vastuunottoon päätöksenteossa. Lisäksi kestävä kehitys mahdollistaa ihmisten vapaan henkisen toiminnan, eettisen kasvun sekä kulttuurien moninaisuuden säilymisen ja kehittymisen sukupolvesta toiseen. (Malaska 1994.)

Suomalaisten aineettoman kulttuuriperinnön eri toimijoiden kestävä kehityksen käytännön tason työkaluksi kehittämässä kestävä kehityksen kompassissa määritellään neljä ulottuvuutta. Kompassi antaa välineitä tarkastella kestävä kehitystä ekologisesta, taloudellisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta. Nämä osa-alueet on jaettu edelleen kahdeksaan aihealueeseen, joista jokainen sisältää kolme kysymystä. Näiden kysymysten avulla voidaan tarkastella kestävä kehitystä käytännön tasolla elävän perinteen yhteydessä. (Kestävä kehityksen kompassi 2019.)

Väitöstutkimuksessani tarkastelemastani neulonnan taidosta ja siihen eri aikoina liitetystä yksilö- ja yhteiskuntatason merkityksistä (Rauhala 2019) löytyy vastauksia ja näkökulmia jokaiseen kestävä kehityksen kompassissa esitettyyn 24 kysymykseen taidon, materiaalien ja tuotteiden tasolla niin menneisyydessä, nykyisyydessä kuin tulevaisuudessa. Neulonta on siis mitä suurimmassa määrin yhteiskunnassamme elävää perinnettä, aineetonta taitoa, jonka tuloksena syntyy aineellisia tuotteita ja jota voidaan tarkastella ja hyödyntää osana kestävä kehitystä.

Vuorovaikutus neulonnassa on sekä ihmisten välillä että ihmisten ja elollisesta luonnosta hankittujen materiaalien välillä tapahtuvaa vuorovaikutusta. Esineet ovat tämän

vuorovaikutuksen konkreettisia tuloksia. Ne kertovat ihmisen toiminnasta ja taidosta sekä yhteydestä sosiokulttuuriseen ja ekologiseen ympäristöön – toisiin ihmisiin ja luontoon. Taidon oppiminen edellyttää kanssakäymistä oppijan ja opettajan välillä, joko kasvotusten tai erilaisten digitaalisten sovellusten kautta tapahtuvana vuorovaikutuksena. Aikaisemmin neulonnan taito opittiin omassa perhepiirissä, 1900-luvulla pitkälti kouluopetuksen parissa ja nykyisin yhä enenevässä määrin Internetistä löytyvien opetusvideoiden avulla.

Neulonta luo yhteisöllisyyden kokemuksia paitsi tuttujen myös toisilleen ennestään vieraiden ihmisten välille. Aikaisemmin neulottiin toisten luona kyläiltäessä sekä ompeluseuroissa, nykyisin taas erilaisissa julkisissa tiloissa, kahviloissa ja puistoissa. *Knit in Public Day* kokoaa vuosittain kesäkuussa ihmisiä neulomaan samanaikaisesti ympäri maailmaa. Neulontaan liittyvät tapahtumat ovat syntyneet paitsi aktiivisten ihmisten myös institutionaalisten toimijoiden aloitteesta. Kirjastojen novellikoukku-tapahtumissa on sukkellettu tarinoiden äärelle yhdessä neuloen, ja Kansallismuseon neulontakahviloissa on ammennettu tietoa museokokoelmista yhteisissä neulontahetkissä.

Neuleohjeiden symbolimerkit, ymmärrys materiaaleista, neuletuotteisiin kiinnittynyt hiljainen tieto ja tekemisen havainnointi luovat yhteisen käsityön kielen, joka ylittää puhuttujen kielten ja eri kulttuurien väliset raja-aidat. Neuleperinne ei enää edusta ainoastaan kansallismuseon sisällä ilmeneviä alueellisia neulonnan muotoja ja ornamenttiikkaa, vaan se rakentuu globaalista neulonnan perinteestä. Vaikutteita neulonnan ideoihin ja uusiin teknisiin ratkaisuihin haetaan ennakkoluulottomasti eri puolilta maailmaa. Oma heimo ei ole sitoutunut tiettyyn alueeseen tai kansallisuuteen, vaan se löytyy yhteisen kiinnostuksen ja arvomaailman jakavien ihmisten luota.

Osallisuus näkyy hyväntekeväisyyteen neulomisenä. Jo sata vuotta sitten neulottiin avustustarkoituksessa vähävaraisille perheille, ja myyjäisiin neulotuilla tuotteilla kerättiin varoja tärkeiksi koettuihin kohteisiin ja toimintaan. Nykyisin yhteisöllinen auttamishalu on kiteytynyt muun muassa vauvoille, sotaveteraaneille, turvapaikanhakijoille ja asunnottomille valmistettavien tuotteiden neulomisenä. Toisten hyvinvoinnista välittäminen, auttamishalu ja mahdollisuus toimia tärkeäksi koetun asian eteen yhdistyvät yhdessä tekemiseen ja osallisuuden kokemuksiin näissä hyväntekeväisyysneulontatapahtumissa. Toiminta on avointa ja osallistuminen on mahdollista kaikille halukkaille.

Ihmisten välisen vuorovaikutuksen lisäksi neulontaprosessissa on kyse materiaalin ja tekijän välillä tapahtuvasta vuorovaikutuksesta. Tähän vuorovaikutukseen liittyy myös luontosuhde, ihmisen suhde kasveihin ja eläimiin, joista saatavia raaka-aineita käytetään neulonnan ja työvälineiden materiaaleina. Käsityönä valmistettujen puisten neulepuikkujen tekijällä on ollut syvä tuntemus luonnosta ja sen tarjoamista raaka-aineista. Eri puulajien käsittelytaito, ymmärrys niiden erilaisista ominaisuuksista ja soveltumisesta valmistuvaan esineeseen, neulepuikkoon, on pohjannut kokemukseräiseen luontosuhteeseen.

Empatia muita lajeja kohtaan on johtanut neulojien vaatimuksiin eettisesti tuotetuista villa- ja angoralangoista. Lankojen alkuperä ja tuotanto-olosuhteet ovat tärkeitä tämän päivän neulojille. Loiskärpästen munimisen vähentämiseksi lampaille tehtävä kirurginen *mulesing*-toimepide on kielletty Uudessa-Seelannissa ja johtanut australialaisen merinovillan

boikotointeihin (Weyman-Jones 2018; Mitchell 2008). Kuluttajat ovat omilla valinnoiltaan ohjanneet myös tuottajia eläinten hyvinvoinnin huomioivien tuotantomenetelmien käyttöön.

Neulontatekniikalla valmistetut vaatteet eivät kangasvaatteiden tapaan tuota ylijäämäpäloista syntyvää tekstiilijätettä, sillä muotoon neulottuun vaatteeseen kuluu vain juuri siihen tarvittava lankamäärä. Neulonta on siis lähtökohtaisesti ekologinen tekstiilien valmistusmenetelmä. Luonnonmateriaaleista valmistettujen neuletuotteiden koko elinkaari on hyödynnettävissä. Vanhassa maatalousvaltaisessa yhteiskunnassa ei tunnettu käsitteitä kestävä kehitys tai *zero waste*. Siitä huolimatta arkisia neuleita ei ole juuri säilynyt, koska ne kulutettiin loppuun asti. Luonnonvaroja ei tuhlatu, sillä niiden työstäminen vei aikaa ja edellytti työvoimaa. Sukkiin neulottiin uusia teriä ja rikkinäiset lapaset kelpasivat vielä patakintaiksi. Korjaamiskelpaamattomat neuleiden palat kehruutettiin uudestaan langoiksi. Vielä sota-aikana ja sitä seuranneena pula-aikana materiaalien kierrätys oli luonnollinen ja itsestään selvä osa arkea. Resurssit ja arvomaailma eivät mahdollistaneet kertakäyttökulttuuria.

Tänä päivänä Suomen lampaan villaista poltetaan suuri osa, koska villan jatkokäsittely ei ole taloudellisesti kannattavaa (Rauhala ja Lounuankoski 2018). Innovaatioihin satsaavassa teknologisen kehityksen kärkimaassa ei ole löydetty tai koettu merkitykselliseksi etsiä ratkaisuja pienimuotoisen villatuotannon logistiikkaketjujen ja jatkojalostuksen kehitykselle.

Käsityön harrastajille tekemisen iloon kytkeytyy huoli ja ahdistus luonnonvarojen liikakulutuksesta. Kehräjäharrastajien keskuudessa hyödynnetään kotimaista villaa ja kierrätysmateriaaleja luovalla tavalla. Kirpputorilta hankittu villapaita saa uuden elämän purettuna, karstattuna ja kehrättyinä lankana tai kankaan tapaan käytettynä ja ommeltuna tuotteena.

Neulonta mahdollistaa oman arvomaailman mukaisten tuotteiden valmistuksen ja lisää kokemuksia merkityksellisestä elämästä. Aikaisemmin neulonnan merkityksistä keskeisiksi nousivat kylmässä ilmastossa tarpeellisten ja tärkeiden asusteiden valmistaminen sekä mahdollisuus lisäansioiden hankkimiseen. Neulontaan on liittynyt paitsi pakkoa myös iloa omasta taidosta ja käsillä tehtyjen tuotteiden valmistumisesta, mahdollisuudesta olla hyödyksi ja saada arvostusta omasta taituruudesta.

Ajattelu ja tekeminen yhdistyvät neulonnassa. Tekijä reflektoi käsityöprosessin aikana itse tekemistä ja sen edellytyksiä mutta myös omia ajatuksiaan, tunteitaan ja aistikokemuksiaan. Taidollinen kasvu on samalla itseymmärrystä lisäävää henkistä kasvua. (Gauntlett 2011, 4.)

Neulonta on lähtökohtaisesti taloudellisesti tasa-arvoinen tekniikka. Sitä on mahdollista harjoittaa ilman suuria investointeja, varallisuudesta riippumatta. Resursseja myös jaetaan ja lahjoitetaan. Vanhassa maatalousyhteiskunnassa tekstiilimateriaaleja lahjoitettiin morsiamen keruun yhteydessä kapioiden ja häissä jaettavien antimien tekoa varten, (Heikinmäki 1981, 178–179) sota-aikana taas sotilaille valmistettavia neuleita varten. Nykyisin lahjoituslangoista valmistetaan neuleita erilaisiin hyväntekeväisyyskohteisiin kuten kriisialueille ja sairaaloihin (esim. Kansanlähetys 2019; Karhukorpi 2016).

Kaupallisesta neulonnasta kertovat tullitilimerkinnot 1600-luvulta lähtien. Villasukat ja lapaset olivat tärkeä vientituote aina 1800-luvun loppupuolelle saakka. Käsien neulonta tarjosi ansiotulon mahdollisuuksia etenkin tilattomaan väestöön kuuluneille sekä avioitumattomille

ja leskeksi jääneille naisille. Aikaa vievänä ja kevyenä käsityönä neulonta sopi hyvin myös ikääntyneiden tehtäväksi ja pitkään neulonta yhdistettiinkin keinutuolissa istuvien mummojen vähäistä yhteiskunnallista arvostusta nauttineeksi käsityöksi.

Pöytyäläisen Rauhansuun pariskunnan maatilalta lähtöisin olevan Myssyfarmin tuotteiden tekijöinä ovat paikalliset mummot. Mummoja kuvataan yrityksen internetsivuilla seuraavasti:

Myssymummot ovat paikallisia eläkeläisrouvia, joille kutominen on intohimo. He ovat erottamaton osa Myssyfarmia ja koko brändin suola. He eivät ole kiikkustuolissa istuvia perinteisiä mummeleita, vaan aktiivisia eläkeläisiä, jotka tykkäävät myös matkustaa, hoitaa jälkikasvua, käydä tansseissa. - - Myssymummot ovat nähneet elämää ja niinpä he taitavat neuloa jokaiseen myssyyn vähän elämäni viisauttaan mukaan. Mummot ovat ylpeitä työstään ja niinpä voit löytää heidän signeerauksensa ostamastasi Myssystä. (Myssyfarmi 2019).

Myssyfarmin tuotteissa neulontataidon perinne on nostettu jälleen vientituotteeksi. Suomalaista käsityötaitoa edustavat myssyt ovat olleet näkyvästi esillä kansainvälisillä muoti- viikoilla ja niille on kysyntää niin Euroopassa kuin Aasian maissakin. Mummoille myssyjen neulominen merkitsee yhteisöllisyyttä, merkityksellistä tekemistä, arvostuksen ja tarpeellisuuden tunteita sekä mahdollisuutta lisäansioihin. (Rauhala ja Lounuankoski 2018.)

Suomalainen neulontataito on herättänyt kansainvälistä huomiota myös neulovien Olympia-urheilijoiden välityksellä. Vuonna 2014 kansainväliseksi somehitiksi nousi *Knitting Man* eli neulova lumilautavalmentaja Antti Koskinen (Parkkinen 2014.) Seuraavissa, vuoden 2018 talviolympialaisissa otsikoihin nousi presidenttiparin vauvalle torkkupeittoa neulonut *Knitting Team Finland* (Tammilehto 2018.) Tämä ilmiö kertoo myös siitä, että Suomessa on vihdoin saavutettu tasa-arvo myös neulomisen osalta, sillä nykyisin miehillä on mahdollisuus neuloa julkisesti ilman pilkkaamista ja häpeän tunteita toisin kuin vielä muutamia vuosikymmeniä sitten.

Vaikka toisinaan käsityön ja teknologian koetaan olevan näennäisen kaukana toisistaan, ei käsityö ole yhteiskunnasta ja sen kehityksestä erillään oleva ilmiö. On hyvä muistuttaa mieleen, että Joseph-Marie Jacquardin 1800-luvun alussa kehittämä reikäkortteihin perustunut Jacquardin kutomakone oli ensimmäisiä ohjelmoituja laitteita, ja sillä on ollut merkittävä vaikutus tietokoneohjelmointiin ja tietokoneiden kehitykseen. (*Encyclopaedia Britannica* 2019; *Jacquard Loom* 2018). Käsitöitä tekevien naisten kesellä kasvanut matemaatikko Daina Taimina kehitti vuonna 1997 virkkaustekniikalla hyperbolisen pinnan fysikaalisen mallin. Tällainen käsityönä valmistettu kolmiulotteinen malli auttaa ymmärtämään hyperbolisen avaruuden epäintuitiivisia ominaisuuksia (*Hyberbolic Space Crochet Models* 2019). Fyysikko Elisabetta Matsumoto kuvaa puolestaan lankoja ohjeilmoitavana materiaalina ja rinnastaa neulonnan koodaamiseen (Roberts 2019).

Neulontataito on ollut yhteiskunnassamme tärkeä kansalaistaito, joka on mahdollistanut ilmasto-oloissamme välttämättömien asusteiden valmistamisen. Taidon merkitys on korostunut poikkeusaikoina sotilaille neulottujen tuotteiden valmistamisena sekä luovina ratkaisuna materiaalipulan kesellä. Kulttuuriimme syvälle juurtunut, vahva neulonnan taidon osaaminen ja taidon soveltaminen tarjoavat vankan pohjan mahdollisuuksille hyödyntää sitä myös uudella tavalla.

Opetus- ja kulttuuriministeriön suomalaisen koulutuksen ja osaamisen vientiä tukevan vision mukaan Suomeen keskittyy tulevina vuosina maailman mittakaavassa ainutlaatuista yksilöiden ja yhteisöjen oppimista sekä kansallisia koulutusjärjestelmiä palvelevaa osaamista Suomen ollessa maa, jossa tekee mieli jatkuvasti oppia uutta. (*Koulutusviennin tiekartta 2016–2019*). Tämän vision mukaisesti koulujen ilmiöoppimisen aikakaudella neulontataitoa voidaan hyödyntää ja kehittää luovalla ja innovatiivisella tavalla myös perinteisen käsityön-opetuksen rajojen ulkopuolella. Neulontataito voidaan yhdistää paitsi taiteen ja muotoilun myös matematiikan, fysiikan ja koodaamisen opettamiseen, oppimiseen ja ymmärtämiseen.

Anna Rauhala: *Neulontan taito*. Kansatieteellinen arkisto 59, Muinaismuistoyhdistys. Helsinki: Helsingin yliopisto, 2019.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-6655-15-4>.

Kirjallisuus

Gauntlett, David. 2011. *Making is Connecting. The Social Meaning of Creativity from DIY and Knitting to YouTube and Web 2.0*. Cambridge: Polity Press.

”Elävä perintö ja kestävän kehityksen kompassi”. Aineeton kulttuuriperintö. Luettu 13.12.2019. <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/artikkeli/kestavan-kehityksen-kompassi-ja-aineeton-kulttuuriperinto>

Heikinmäki, Maija-Liisa. 1981. *Suomalaiset häätavat. Talonpoikaiset avioliiton solmitaperinteet*. Helsinki: Otava.

”Hyberbolic Space Crochet Models”. The Institute for Figuring. Luettu 13.12.2019. <https://www.theiff.org/oexhibits/oe1e.html>

”Jacquard Loom”. Computer Hope. Muokattu 13.11.2018. <https://www.computerhope.com/jargon/j/jacquard-loom.htm>

”Joseph-Marie Jacquard. French inventor”. Encyclopaedia Britannica. Muokattu 3.8.2019. <https://www.britannica.com/biography/Joseph-Marie-Jacquard>

”Joululahjaksi viisituhatta nauttupakettia vastasyntyneille Moldovaan – enää puuttu myssyjä, tumppuja ja sukkiä”. Kansanlähetys. Muokattu 17.9.2019. <https://kansanlahetys.fi/joululahjaksi-viisituhatta-nauttupakettia-vastasyntyneille-moldovaan-ena-puuttu-myssyja-tumppuja-ja-sukki/>

Karhukorpi, Marjaana. 2016. ”Ota tästä ohjeet talteen: Näin neulot Tayksissa syntyvälle vauvalle ihanan Suomi-pipon”. Muokattu 22.10.2016. <https://www.aamulehti.fi/a/24017582>

”Koulutusviennin tiekartta 2016–2019”. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:9. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luettu 12.12.2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-394-1>

Malaska, Pentti. 1994. ”Kestävä kehitys. Raportti professori Pentti Malaskan johtaman työryhmän kestävän kehityksen määritelmää pohtineen työryhmän keskusteluista 18.4.2018”. Luettu 12.12.2019. <https://tinyurl.com/ybhuocw2>

Mitchell, Peter. 2008. ”European retailers join mulesing ban”. The Sydney Morning Herald. Muokattu 5.5.2008. <https://www.smh.com.au/world/european-retailers-join-mulesing-ban-20080505-2b10.html>

- Myssyfarmi. Myssymummot. Luettu 13.12.2019. <https://www.myssyfarmi.fi/fi/myssymummot>
- Parkkinen, Jaakko. 2014. "Koko olympiajoukkue neuloo – Kyllä me saamme Leijonatkin kutomaan". Muokattu 16.2.2014. <https://yle.fi/urheilu/3-7086666>
- Rauhala, Anna ja Jenni Lounuankoski. 2018. Uuden talonpoikaiskulttuurin kasvot. Osa 8: Myssyfarmi. Video: Erno Launis. Talonpoikaiskulttuurisäätiö. Julkaistu 20.11.2018. https://www.youtube.com/watch?v=1DHXoa2yH_8
- Roberts, Siobhan. 2019. "Knitting Is Coding and Yarn Is Programmable in This Physics Lab." *The New York Times*. Muokattu 17.5.2019. <https://www.nytimes.com/2019/05/17/science/math-physics-knitting-matsumoto.html>
- Siivonen, Katriina. 2019. "Ei kestäväää kehitystä ilman kulttuuria – miksi niin?" Muokattu 22.2.2019. <https://blogit.utu.fi/utu/2019/02/22/ei-kestavaa-kehitysta-ilman-kulttuuria-miksi-niin/>
- Tammilehto, Teemu. 2018. "Suomen olympiajoukkue neuloo kilpaa lahjaa presidenttiparin vastasyntyneelle vauvalle – sisäpiirin tempauksesta kasvoi kansainvälinen some-ilmiö." Muokattu 14.2.2018. <https://yle.fi/urheilu/3-10074606>
- Weyman-Jones, Laura. 2018. "New Zealand Bans Mulesing!" Muokattu 15.9.2018. <https://www.peta.org.au/news/new-zealand-bans-mulesing/>